

Prof. dr. K.H. Voous en Peter Meijer op 28 juni 1995, tijdens de presentatie van het boek 'In de ban van vogels' in Kasteel Groeneveld te Baarn. De voorzitter van de Club van Nederlandse vogelkundigen, Peter Meijer, overhandigde daarbij ook de oorkonde waarmee professor Voous tot erelid van de club werd gemaakt.

In memoriam professor K.H. Voous

Op 31 januari 2002 overleed professor Karel Hendrik Voous. Diezelfde dag werd ik daarover gebeld door Jo Rampen uit Katwijk. Jo is erelid van de Club van Nederlandse Vogelkundigen en dat was Voous ook. 'Voous is overleden,' zei Jo. Ik spreek graag over professor Voous en Jo noemde hem ook niet bij zijn voornaam. Bij mij komt dat voort uit het respect dat ik voor professor Voous had.

In 1964 startte mijn vogelcarrière. De eerste vogelaars die ik leerde kennen, waren Brander (boswachter in het Amsterdamse Bos), mijn leermeester Swart (A.N. Swart) en Kist. Die laatste alleen maar door de vogelgids die ik moest aanschaffen om de vogels te leren kennen.

Voous was de volgende naam in de vogelwereld. Swart wees mij op de 'Atlas van de Europese Vogels' (Uitgeverij Elsevier 1960) geschreven door dr. K.H. Voous. Dat boek was het waard om aan te schaffen. Door spaarzaam te zijn, kon ik van mijn krantenwijkopbrengst in 1965 dit boek kopen. Elke vogelsoortbeschrijving heb ik gelezen en bij elke kaart van een vogelsoort die in Nederland niet voorkomt, droomde ik weg naar die op dat moment onbereikbare gebieden. Bij het verzamelen, registreren en archiveren van waarnemingen en artikelen gebruikte ik heel lang de 'Lijst van Europese Broedvogels, inclusief Nederlandse Vogellijst'

(Limosa 53 (1980): 91-104). Die lijst had gezag, nationaal en internationaal. Wie oude literatuur doornam, ontdekte dat bijvoorbeeld de 'kraaiachtigen' soms aan het begin en soms aan het eind van een systematische lijst stonden.

Tijdens een vergadering van de Club van Nederlandse Vogelkundigen verklaarde Voous die volgorde en gaf aan hoe de Gorzen later in de evolutie zijn ontstaan en veel intelligenter zijn dan de kraaiachtigen. Een prachtige uiteenzetting, waar veel clubleden ademloos naar luisterden.

In 1990 verscheen dat speciale nummer van het Vogeljaar 39 (3) over hem. Daarin las ik dat hij in dezelfde omgeving opgroeide als ik. Dat was in Amsterdam-Oost, waar de Watergraafsmeer zijn wijk was. Zijn vriend Henk van der Lee kon over die tijd kostelijk vertellen. Samen zaten zij op de HBS aan de Mauritskade.

Nadat ik in 1991 voorzitter van de Club was geworden, vroeg Voous mij zijn boek 'In de ban van Vogels' (1995, uitgeverij Scheffers, Utrecht) te presenteren. Dit boek ontstond om het 75-jarig bestaan van de Club te gedenken. Dat was in 1986. Voous schreef niet alleen de geschiedenis van de Club en zijn leden, maar noemde bijna alle vogelaars, die in zijn ogen een wezenlijke bijdrage hadden geleverd aan de ornithologische kennis. Ook de vogelbescherming had zijn grote aandacht. Dit unieke boek heb ik met veel plezier gepresenteerd en ook mocht ik een van de eerste exemplaren in ontvangst nemen. Ik lees nog steeds met veel plezier in dit werk.

Ik leerde Voous toen kennen als die beminlijke, maar niettemin wilskrachtige man, in de zin waarin hij tijdens zijn uitvaartdienst werd herdacht. Hij wilde met mij persoonlijk kennismaken. Heel genoege spraken wij over allerlei zaken. De systematiek volgens het biologische of fylogenetische soortbegrip, zijn bijdrage om de Nederlandse Ornithologische Vereniging en de Club van Nederlandse Vogelkundigen weer bij elkaar te brengen in de Nederlandse Ornithologische Unie (1956). Mijn 'Atlas' kreeg zijn handtekening en daar ben ik trots op.

Trots mogen wij ook zijn met deze ornitholoog van formaat. Zijn bijdrage aan de vogelstudie en bescherming is groot. Zijn kunde en zijn persoon zullen mij bijblijven. Dank voor alle bijdragen ook aan het Vogeljaar. Dat zijn kist bij het uitrijden uit de kerk begeleid werd door, onder andere, Arnoud van der Berg en Gerrit Hekstra vond ik zeer indrukwekkend. Voor mij gaf dat de ontwikkeling van de ornithologie aan via zijn studenten in de vorm van Gerrit en de waardering voor al die bekende en minder bekende vogelaars die een bijdrage leverden en leveren aan de kennis van de vogels via Arnoud. Peter C. Meijer

Natuurfotograaf Fred Hazelhoff overleden

De bekende natuurfotograaf Fred Hazelhoff is op donderdag 31 Januari 2002 overleden. Daarmee hebben wij niet alleen de nestor van de Nederlandse natuurfotografie verloren, maar tevens een charismatisch mens en natuurfotograaf van wereldklasse. Gedurende vele jaren was hij voor velen die interesse hebben in de natuur een inspiratie bron. Fred's foto's werden gepubliceerd in talloze boeken en andere uitgaven. Fred Hazelhoff was 76 jaar. Wij zullen hem gedenken als een van de belangrijkste Nederlandse natuurfotografen.

Redactie het Vogeljaar.

Kerkuil en Torenvalk bezetten gezamenlijk een nestkast

In 1999 is op het terrein van een penitentiare inrichting een nestkast voor Kerkuilen (*Tyto alba*) geplaatst. In het midden van het terrein bevindt zich een rietmoerasje met een oppervlakte van anderhalve hectare. De kast is daar aan een paal bevestigd. Aan de voorzijde bevindt zich links een vlieggat; aan de binnenzijde wordt de kastruimte door een tussenwand gescheiden in een gang en een broedgeeelte. Dit is gedaan om lichtval in het broedgeeelte te voorkomen. Het eerste jaar is bleef de kast onbezet; het tweede jaar broedde er een Torenvalk (*Falco tinnunculus*) in en vlogen vijf jongen uit. Op 10 mei 2001 verliet een Torenvalk bij controle de nestkast en bevonden zich achter de vliegopening vier eieren. Tot mijn niet geringe verbazing bevonden zich in het rechterdeel achter de tussenwand vijf jonge Kerkuilen, in leeftijd variërend van drie tot

twalf dagen. Het bovenstaande impliceert dat de Torenvalk tijdens de nachtelijke uren een hindernis moest vormen voor de Kerkuil die zijn jongen van prooi moest voorzien. Tijdens de controle op 29 mei bleek dat het torenvalkbroedsel verstoord was. Er lag nog slechts één ei in de kast. Op 11 juni werd geconstateerd dat de Torenvalk nog niet uitgekeken was op deze voordeurdelerservaring. Er waren toen drie nieuwe eieren aanwezig die werden bebroed. Op 21 juni zijn de vijf aanwezige jonge Kerkuilen geringd en waren de torenvalkeieren nog bebroed. Op 3 juli bleek uit een avond-waarneming hoe tijdens het invallen van de duisternis de Torenvalken elkaar tijdens het broeden aflostten. Daarbij bleek dat het mannetje aarzelde op de eieren te gaan zitten en op de rand van de invliegopening plaatsnam. De oorzaak daarvan was dat twee jonge Kerkuilen de toegang tot de kast belemmerden in de kennelijke veronderstelling dat er prooi werd aangevoerd. Na ongeveer vijf minuten zette het mannetje zich op de eieren en verdwenen de Kerkuilen naar hun deel van de kast. Bij de controle van 20 juli bleek dat de vijf jonge Kerkuilen waren uitgevlogen. Er reesteerde nog slechts één torenvalkenei en er moest helaas geconcludeerd moet worden dat ook deze keer de Torenvalk het onderspit had moeten delven en ook dit tweede broedsel mislukt was. Volgens kerkuilenexpert Johan de Jong is dit de eerste keer in Nederland dat een Kerkuil en een Torenvalk gezamenlijk een nestkast bezetten.

Rob Leurs, Waterland 21, 8245 GG Lelystad.
Telefoon: (0320) 22 00 36.

Italië voor de vierde maal veroordeeld

Het Europese Hof van Justitie heeft op 17 mei 2001 voor de vierde maal een veroordeling uitgesproken over Italië. De beslissing is geregistreerd onder nummer C-159/99. Italië wordt er door de Commissie van beschuldigd, dat zij heeft toegestaan, dat drie vogelsoorten, die worden beschermd op grond van Richtlijn 79/409/EEC, worden gevangen en in bezit worden gehouden. Het gaat om de volgende soorten: de Italiaanse Mus (*Passer domesticus italiae*), de Ringmus (*Passer montanus*) en de Spreeuw (*Sturnus vulgaris*). Het Hof oordeelde dat Italië in strijd handelt met de artikelen 5 en 7 en met Annex II van de Richtlijn. Een

beschuldiging, dat Italië niet voldoende rekening zou houden met de bepalingen van artikel 9 van de Richtlijn, werd door het Hof afgewezen, omdat deze aanklacht te laat was ingediend en niet reeds vanaf het begin was aangemeld.

Het is inmiddels de vierde maal dat Italië door het Europese Hof van Justitie is veroordeeld wegens schending van de Europese Richtlijn betreffende de bescherming van in het wild levende vogels. De eerste maal was op 8 juli 1987. De tweede en derde maal was dat op 17 januari 1991. De tekst van de uitspraak kan worden opgevraagd bij de EFAH.

Bron: Internet-pagina's van de European Federation Against Hunting (EFAH). Web-pagina: <http://www.efah.net/union.htm#convicted>.

In 2000 meer dan 27.000 boeren en vrijwilligers actief met weidevogelbescherming

In 2000 is voor het eerst sprake geweest van landelijke samenwerking op het gebied van weidevogelbescherming tussen de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, LTO-Nederland/In Natura, Vanellus vanellus en Landschapsbeheer Nederland. Uit het gezamenlijke jaarverslag blijkt dat er in 2000 meer dan 16.000 boeren en 11.000 vrijwilligers actief zijn geweest. In totaal hebben zij op 330.000 ha bijna 180.000 legfels van weidevogels gevonden. Dat betrof onder andere de legfels van maar liefst 25.000 gruttoparen, dat is 40% van alle Grutto's in Nederland. Deze vorm van agrarisch natuurbeheer levert dus een substantiële bijdrage aan het in stand houden van weidevogelpopulaties in Nederland.

Verrassend is dat weidevogelbescherming aanslaat in elke provincie ongeacht het aantal weidevogels: in weidevogelrijke provincies zoals Friesland op ruim 100.000 ha en in Overijssel op ruim 52.000 ha. Maar ook in een minder weidevogelrijke provincie zoals in Drenthe op bijna 35.000 ha en zelfs in Limburg op meer dan 4.000 ha. Boeren, vrijwilligers, kievitseierenzoekers en jagers werken aan hetzelfde doel: verliezen aan legfels door landbouwactiviteiten beperken. Van de tegen landbouwactiviteiten beschermde legfels is 80% met succes uitgekomen. Beschermen van nesten werkt dus.

Onderzoek heeft ook aangetoond dat met bescherming tweemaal zoveel jongen uit de eieren komen dan zonder bescherming. Om de jonge weidevogels voldoende kans te geven volwassen te worden, is vooral een afwisseling in graslandgebruik nodig. Dus niet alle percelen maaien maar ook weiden en niet te veel percelen tegelijk maaien maar verspreid maaien over een aantal weken. Dat vraagt maatwerk bij de overeenkomsten en bereidheid bij boeren om mee te werken. Daarvoor is een adequate en flexibele inzet van instrumenten nodig. Niet te veel formuleren, het kostbare laat maaien alleen daar waar het ook echt effectief is en tijdig afrekenen naar resultaat.

Weidevogelbescherming spreekt aan omdat mensen genieten van het agrarisch cultuurlandschap met grazende koeien, bloeiende gewassen en balsende weide- en akkervogels. Dat blijkt uit de bijna 11.000 vrijwilligers die met weidevogelbescherming bezig zijn. Voor hen is de beleving van de natuur op gewoon boerenland de belangrijkste motivatie ermee bezig te zijn. Het blijkt ook uit de honderdduizenden recreërende wandelaars en fietsers die dicht bij huis zo een aantrekkelijke omgeving vinden om even in te verblijven. Het boerenland dient zo niet alleen voor een verantwoorde productie van voedsel, maar ook als aangename leefomgeving voor boeren, burgers en buitenlui. Bron: Persbericht Landschapsbeheer Nederland.

Tennisbal velt zwaluw

Bij een wedstrijd van het herendubbel op het tennistoernooi in Melbourne op 24 januari 2002 speelde zich een opvallende gebeurtenis af. Bij een snoeiharde geretourneerde bal kruiste een zwaluw de baan en werd dodelijk getroffen. De veroorzakers snelde naar de dode vogel, ging op de knieën en sloeg een kruisje, waarna het spel werd hervat. Op het televisiejournaal dat deze beelden vertoonde was niet vast te stellen om welke zwaluw het ging.

Dit voorval doet denken aan een al weer jaren geleden gebeurtenis, waarbij tijdens een voetbalwedstrijd in Amsterdam een kokmeeuw uit de lucht werd geschoten na een uittrap van de keeper.

D.A.J.

Interactie tussen Houtsnippen buiten de broedtijd

Op 18 november 1998 nam ik twee Houtsnippen waar aan de Nieuwe Houtenseweg te Utrecht. De vogels vlogen om 17.30 uur tezamen en niet hoog in noord-noordwestelijke richting over een klein bebost perceeltje naast meer open terrein en een ruige spoorweg. De vogels vertoonden een opmerkelijke interactie. De vlucht daarbij was wikelend, schommelend en 'uylachtig aarzelend'. Het leek alsof de vogels aan het dollen waren. Er werd daarbij overigens geen geluid voortgebracht. De enige verwijzing naar deze vorm van interactief gedrag buiten de broedtijd vond ik in Cramp et al (1983) op pagina 450 waar men spreekt van 'tumbling butterfly manoeuvres' van doorgaans twee vogels. Mijns inziens is het door mij waargenomene een voorbeeld hiervan. Wat de betekenis is van dit gedrag wordt niet vermeld. Aangezien dit volgens mij een relatief onbekend verschijnsel is wil ik er middels deze mededeling de aandacht op vestigen.

P. Bauwens, Kapelstraat 43, 3572 CJ Utrecht, (030) 273 36 28.

LITERATUUR:

Cramp, S. & Simmons, K.E.L. (red.) (1983): The Birds of the Western Palearctic, Vol. 3. Oxford University Press, Oxford.

Waterpieper met opmerkelijke pootkleur

Op 10 april 2000 nam ik in de Steenwaard te Houten een Waterpieper waar met een pootkleur die mij aanvankelijk in verwarring bracht. De waarnemingsafstand was steeds vrij groot in verband met de ontoegankelijkheid van het gebied en de vogel was ook niet de gehele tijd zichtbaar. Ik maakte de volgende beschrijving: 'Vrij groot. Vaal grijsbruine zwak getekende mantel, rug en schouder. Zeer afstekende witte onderste en bovenste vleugelstrepen. Witte of crème onderdelen met strepen aanwezig maar enigszins onduidelijk. Zeer opvallende witte wenkbrauwstreep in grijszig kopdeel. Witte buitenstaart. Bleek gelige poten'.

De vogel was in (overgang naar) zomerkleed. Dat Waterpiepers lichte poten kunnen hebben wordt vermeld door Alström & Mild (1996) en Shirihai et al (1996). De Siberische ondersoort *japonicus* van de Pacificse Waterpieper heeft gewoonlijk ook lichte

poten, maar alle ondersoorten van deze soort vertonen in zomerkleed ondermeer geen kleurcontrast tussen kop en bovendelen (Alström & Mild 1996).

P. Bauwens, Kapelstraat 43, 3572 CJ Utrecht, (030) 273 36 28.

LITERATUUR:

Alström, P. & Mild, K. (1996): The identification of Rock, Water and Buff-bellied Pipits. Alula 4, pagina 161-175.

Shirihai, H., Christie, D. & Harris, A. (1996): Birder's Guide to European and Middle Eastern birds. MacMillan.

Bescherming Kwartelkoning werkt

Dankzij de hulp van zo'n honderd vrijwilligers en vele terreineigenaren, lijkt de geheimzinnige Kwartelkoning, die in de jaren negentig vrijwel uit ons land verdwenen was, zich weer beter thuis te voelen in Nederland. Op plekken waar hun nesten zich bevinden is extra laat gemaaid, waardoor ze ongestoord hun jongen groot konden brengen. Inmiddels zijn weer 200 paartjes gehoord.

De belangrijkste oorzaak waardoor de Kwartelkoning helemaal uit ons land leek te verdwijnen was gelegen in het feit dat deze soort heel laat broedt in hoge en kruidenrijk graslanden en, verrassend genoeg, plaatselijk ook op akkers. Om zijn jongen groot te kunnen brengen hebben Kwartelkoningen tot 1 augustus rust nodig. Voorheen werden nesten en eieren vrijwel altijd stukgemaakt, doordat het maaiseizoen steeds vroeger begon. Alleen in de uiterwaarden langs IJssel, Rijn en Waal en in de grootschalige akkers in het Oldambt in Oost-Groningen wist de Kwartelkoning te overleven. Ruim twee jaar geleden startten vrijwilligers van de vogelwerkgroep uit Zwolle het programma IJsselcrex. Zij gingen er 's nachts opuit om de zeer schuwe Kwartelkoningen te lokaliseren. Dat is mogelijk dankzij de doordringende, raspende roep van de mannetjes bij het nest. Wanneer een locatie was vastgesteld, pleegden de vrijwilligers overleg met de terreineigenaar. Die bleek in veel gevallen bereid te zijn om het perceel waarin een Kwartelkoning zat te broeden, pas heel laat te maaien, zodat de eieren konden worden uitgebreed en de jongen rustig konden opgroeien.

De resultaten waren zo veelbelovend dat Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek Nederland een vergelijk-

baar landelijk project hebben opgezet. Met financiële steun van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en van diverse Provincies is een coördinator aangesteld. Inmiddels zijn ruim honderd vrijwilligers actief met het lokaliseren van roepplaatsen en met het overleg met terreineigenaren om daar later te maaien. Met succes, althans in de weidegebieden. Van de 114 vastgestelde roepplaatsen is zeker 90% gered. In de akkers van het Groningse Oldambt is het moeilijker. Daar moet de bescherming nog meer handen en voeten krijgen.

Helaas heeft het ministerie voor de Kwartelkoning nog geen officieel beschermingsplan. Dat zou een mooi kader vormen om een meer duurzame bescherming te realiseren. Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek Nederland hopen ook de komende jaren te kunnen rekenen op de medewerking van de vrijwilligers en terreineigenaren, zodat de Kwartelkoning zijn jongen veilig kan blijven grootbrengen. Bron: gezamenlijk persbericht van Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland.

Drieteenmeeuw nieuwe broedvogel voor Nederland

Zowel in 2000 als in 2001 blijken Drieteenmeeuwen (*Rissa tridactyla*) succesvol te hebben gebroed op het productieplatform 'L8P', dat zich bevindt op het Nederlandse Continentale Plat. De exacte locatie van dit platform in de Noordzee is: 53°38.5NB, 04°34'OL. Het platform is onbemand. Er komen gemiddeld slechts één keer per twee weken mensen op. In de zomer van 2000 is er nogal wat onderhoudswerk verricht, maar dat heeft de Drieteenmeeuwen er niet van weerhouden er succesvol te broeden. Tijdens inspectiewerkzaamheden in de zomer van 2001 bleek dat ze er opnieuw met succes tot broeden zijn gekomen.

Op het eiland L8P pleisteren enorme aantallen meeuwen, waaronder veel Grote Mantelmeeuwen. Ook deze meeuwen hebben de Drieteenmeeuwen niet van de broedpogingen weerhouden. In het begin van de herfst van 2001 bleken rond het platform, in vergelijking met andere locaties, opvallend grote groepen Drieteenmeeuwen voor te komen. Blijkbaar is er daar ook buiten de broedtijd voldoende voedsel aanwezig. Het is te hopen dat er in

de toekomst onderzoek naar deze vestiging mogelijk is, zodat kan worden uitgezocht waarom uitgerekend dit platform door de Drieteenmeeuwen werd uitverkoren. Drieteenmeeuwen hebben in het wild nooit eerder in Nederland gebroed. In gevangenschap, in de zoutwatervogelkooien van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) op Texel hebben in 1975 twee paren elk twee eieren gelegd (Swennen 1977). Deze broedparen waren een paar jaar eerder als kuiken uit Schotland gehaald en in de kooien opgegroeid. Voor zover bekend, hebben Drieteenmeeuwen nog niet eerder op platforms in de Noordzee gebroed.

Literatuur:

Swennen C.: 1977. Laboratory research on seabirds. NIOZ-Report, Netherlands Institute for Sea Research, Texel.

Bron: Nieuwsbrief Nederlandse Zeevogelgroep (NZG) 3 (2), ISSN: 1566-6778.

Nieuwe video-uitgaaf

Vogels van de Canarische eilanden en Madeira

Regelmatig hebben wij in het Dutch Birding video-jaaroverzicht van de vogels van Nederland opnamen kunnen bewonderen gemaakt door Leo J.R. Boon. Al enige tijd produceert hij specifieke video's. Dit keer heeft hij opnames gemaakt op de Canarische Eilanden en op Madeira.

Als u van plan bent deze eilanden te bezoeken, dan is het goed u voor te bereiden op de vogels door deze tweeënhalve uur durende videoband. Zelf heb ik Tenerife, Gran Canaria en Gomera bezocht en ik kan u verzekeren dat ik heb genoten van de vele vogelsoorten die deze band vertoont. De eilanden kennen specifieke endemen, zoals de Blauwe Vink. Op Gran Canaria kon ik deze soort niet vinden. Dat klopt wel, want de inleider Tony Clarke vertelt dat er daar nog maar een vijftig paar zijn. Deze zitten in een gebied waar de toerist niet mag komen. Op Tenerife is het een stuk gemakkelijker. Picknickplaats 'Las Lajas' is een bekende plek. Daar drinken de vogels regelmatig bij de druppelende kranen. Een kostelijk gezicht.

Voordat Magnus Robb aan zijn commentaar begint, nodigt Tony Clarke ons op enthousiaste wijze uit naar een van de Macaronesische eilanden te komen. Die eerste beelden zullen de meesten van ons al

Uit veldstudies in Duitsland bleek dat de Veldleeuwerik ook broedt in bosachtige terreinen.

Foto: Wim Smeets.

overtuigen. Het commentaar is in het Engels en daarmee wil Leo Boon ook de internationale vogelaar bereiken. Voor ons is het een goede leerschool, want ter plekke komen wij vaak andere vogelaars tegen met wie er dan in het Engels informatie kan worden uitgewisseld.

Op Fuerteventura en Lanzarote is het nog relatief gemakkelijk specifieke soorten als Kraagtrap en Canarisch Paapje te zien te krijgen, evenals het Zwartbuikzandhoen. De Aasgier begint hier langzamerhand terrein te verliezen. Met enig geluk lukt het op Fuerteventura nog wel de soort te zien. Prachtig vind ik de beelden van de baltende Renvogels. Niet vreemd als de firmaam waaronder Leo opereert 'Cursorius' is. En natuurlijk ontbreken opnamen van de Bolles en de Laurierduif niet. Op Tenerife is de Laurierduif met moeite en op Gomera wat gemakkelijker te zien. Op La Palma lukt het met deze duiven nog beter. Magnus Robb wijst ons onder andere op de verschillende vormen van de Pimpelmees. Zelfs mijn poes keek lange tijd met grote aandacht naar de opnamen op de monitor. Madeira komt op deze band ook aan de orde. Stormvogelsoorten als Freira (*Pterodroma madeira*) en Trocazduif doen het bloed sneller stromen. Trouwens dat gebeurt toch als de zeevogels in beeld zijn. Voor de meesten van ons zijn dat niet altijd de gemakkelijkste soorten. Nu kun je zeer natuurgetrouw eens de Kleine Pijlstormvogel, de Kuhls Pijlstormvogel en de Gon-Gon (*Pterodroma feae*) bekijken. In totaal staan er op deel één van de band die bijna

tweeenhalf uur duurt zeventig soorten. Op een volgende band komen de Kaapverdische eilanden en de Azoren aan de orde. Al met al een videoband die ik zeer kan aanbevelen. De band is te bestellen bij 'Cursorius', Van de Beltstraat 42, 2035 TH Haarlem. Telefoon: (023) 540 77 02. E-mail: info@cursorius.com. Website: www.cursorius.com. U kunt de band ook bestellen door het overschrijven van € 33,00 (dit is inclusief € 3.50 verzendkosten) op rekeningnummer: 51.15.80.444 van L. Boon. Vermeld wel: Macaronesian Islands, deel 1.

PCM

Is de Veldleeuwerik wel een echte weidevogel?

Bovenstaande titel zal ongetwijfeld wenkbrauwen doen fronsen. Menig lezer zal zich afvragen hoe iemand zo'n vraag kan stellen, want de Veldleeuwerik staat alom bekend als een soort die uitsluitend in open gebieden broedt en bosachtige vegetatietypen met verticale, opgaande structuren mijdt. Recente studies in intensief bewerkte agrarische gebieden geven reden te veronderstellen dat Veldleeuweriken (*Alda arvensis*) stukken open grond nodig hebben. Habitatonderzoeken in voormalige militaire terreinen in Oost-Duitsland geven echter aan dat deze veronderstelling gebaseerd lijkt te zijn op gebrek aan gegevens uit semi-natuurlijke habitats in Centraal-Europa. Aanwijzingen daarvoor zijn afkomstig uit onderzoek in terreinen die in het verleden in gebruik waren door het Russische Rode Leger. In deze gebieden is jarenlang geen landbouw beoefend en ook geen onderhoud aan de bossen gedaan. In het studiegebied

bleek de Veldleeuwerik de bosranden niet te vermijden. Gebruik van opgaande zitplaatsen werd regelmatig waargenomen en er waren ook territoria in bosgebieden, met opgroeiende Berken en zelfs in gebieden met naaldhout. Het was duidelijk dat Veldleeuweriken zijn uitgerust om in halfopen gebieden te kunnen broeden. De aanwezigheid van open plekken bleek geen noodzakelijke voorwaarde te zijn. De resultaten van onderzoeken die erop wijzen dat open delen noodzakelijk zijn voor de Veldleeuwerik, lijken dus niet helemaal het volledige beeld op te leveren. Het lijkt erop dat de Veldleeuwerik in de structuur van open 'steppeachtige' gebieden minder jongen groot kan brengen en dat er in dergelijke gebieden grotere territoria nodig zijn. In halfnatuurlijke landschappen kunnen zij volstaan met kleinere territoria. Er is wel verondersteld dat de opmars van de Veldleeuwerik in Europa pas mogelijk werd in het Neolithische tijdperk, toen de landbouw geleidelijk werd uitgebreid, maar de resultaten van dit onderzoek doen vermoeden dat ook voor die tijd mogelijk al Veldleeuweriken hebben gebreed in halfopen landschappen met gedeeltelijke bebossing en niet alleen in meer open, fluviale gebieden. Bij het onderzoek bleken er territoria voor te komen in terreinen met licht verspreide berkenbestanden, waarin de bomen ongeveer 25 m uit elkaar staan. Ook aanwezige hoogspanningsleidingen werden niet vermeden.

Bron: Thomas Schaeffer, Die Feldlerche *Alauda arvensis* als Brutvogel halboffener Landschaften in 'Die Vogelwelt' jaargang 122 (2001), nummer 5, pagina 257-263.

RAK

Illegale fazantenjachtpraktijken in Wallonië

Na het indienen van een klacht door de Ligue Royale Belge pour la Protection des Oiseaux (een van de organisaties die is aangesloten bij de Europese Federation Against Hunting - EFAH), heeft de Waalse politie (in undercover) op 17 oktober deelgenomen aan een jachtpartij op Fazanten (*Phasianus colchicus*) in het Belgische dorp Huppaye. Daarbij werd vastgesteld dat kooien werden geopend en dat de vrijgekomen Fazanten onmiddellijk werden doodgeschoten. Dit is een illegale actie, want de

Waalse wet verbiedt het vrijlaten van dieren in de maand voor het begin en tijdens het jachtseizoen.

Twee weken na dit voorval ontvingen de lokale en federale politiediensten opnieuw een klacht van dezelfde organisatie. Ditmaal werden vergiftigde prooien gevonden in de Tronquoy-bossen bij het dorp Fernelmont. Men had daar dode kuikens en eieren neergelegd om daarmee Buizerds en Vossen aan te trekken. Ook Fazanten komen daar overigens op af. Deze ontdekking leidde tot twee huiszoekingen waarbij een aanzienlijke voorraad Temik in beslag werd genomen. Temik is een product dat 10% aldicarbe bevat. Dit is een zeer giftige stof, waarvan 70 mg reeds voldoende is om een mens met 70 kg lichaamsgewicht te doden. Fazanten worden veel gefokt en vrijgelaten voor de jacht. Omdat deze tamme vogels een gemakkelijke prooi vormen voor natuurlijke predators, tracht men deze zoveel mogelijk te limiteren.

Bron: Nieuwsbrief 67 van de European Federation Against Hunting (EFAH) en aanvullende informatie van de Ligue Royale Belge pour la Protection des Oiseaux.

RAK

Bijzondere nestplaats van Canadese Ganzen

De Moerputten zijn een destijds niet voor publiek toegankelijk gebied, gelegen ten zuidwesten van 's-Hertogenbosch. De kern ervan bestaat uit moeras met dichte Elzen- en Wilgenstruwelen, dat een open water omsluit. Midden over dit open water loopt een in onbruik zijnde spoorbrug welke rust op circa 7 m hoge massief stenen pijlers. Bij een bezoek aan dit gebied op 25 april 1999 werden op drie van deze pijlers nesten van Canadese Ganzen aangetroffen. Deze lagen er geheel onbeschut. Eén nest bevatte drie grote witte eieren, de andere twee bevatten lege schalen. Naast een van de nesten met lege schalen stond nog een adulte vogel, deze vloog later van de pijler af.

Interessante aanvullende informatie is te vinden in een intern rapport ten behoeve van Staatsbosbeheer door J.H. Rahder (1999). Volgens het rapport is predatiedruk van de in het gebied wonende Vossen er wellicht de oorzaak van dat enkele paren waren uitgeweken naar de brugpijlers om er te broeden. Het rapport meldt dat de nesten die zich op

de pijlers bevonden, korte tijd later door mensenhand vernield of verwijderd bleken. Twee bewoonde nesten van Canadese Ganzen die langs de waterkant waren gesitueerd, bleken in de loop van mei plotseling verlaten en ook pulli zijn niet gezien, vermoedelijk ook vanwege de Vossen.

In de mij bekende literatuur wordt een brugpijler of iets vergelijkbaars niet als nestplaats voor deze soort genoemd, al meldt Cramp et al (1980) op pagina 429 wel

dat er zonder uitzondering voor een eiland wordt gekozen indien dit bij het broedwater voorhanden is.

P. Bauwens, Kapelstraat 43, 3572 CJ Utrecht, (030) 273 36 28.

LITERATUUR:

Cramp, S. & Simmons, K.E.L. (red.) (1980): The Birds of the Western Palearctic, Vol. 1. Oxford University Press, Oxford.

Rahder, J.H. (1999): Bijzondere broedvogels in De Moerputten in 1999. Rapport RMC Den Bosch, 's-Hertogenbosch.